

Intervenció educativa i formació del lector

Miquel Deyà, Freinet i l'escola de Consell

La presentació del llibre de Miquel Jaume Campaner Freinet a Mallorca. Miquel Deyà Palerm i l'escola de Consell (1930-1940) a l'Ajuntament de Consell, dia 20 d'octubre de 2001, ha estat l'avinentesa per a unes reflexions sobre el llibre presentat, sobre el seu contingut i sobre l'època que tracta.

El darrer paràgraf explicita la intenció d'aquest interessant estudi.

«Miquel Deyà va morir el dia 13 de març de 1993. Tres anys més tard, l'Ajuntament de Consell va decidir dedicar un carrer al seu antic mestre, i no un carrer qualsevol, sinó precisament aquell pel qual forçosament s'ha de passar per anar a l'escola. Aquest ha estat el penúltim homenatge que Consell ha fet a Miquel Deyà, perquè l'últim és la contribució a l'edició d'aquest llibre que vol salvar per a la memòria col·lectiva una de les més belles experiències educatives que han tingut lloc a Mallorca en els darrers cent anys.»

Efectivament, la pràctica educativa que dugué a terme el jove mestre Miquel Deyà Palerm a Consell en els anys trenta, analitzada, descrita i contada en aquest llibre, constitueix una de les pàgines més belles i més interessants de la història de l'educació que han tingut lloc a Mallorca en els darrers cent anys. I això, sense voler justificar persones ni coses sinó únicament fent justícia i memòria, per les raons següents: la primera, la personalitat humana i professional del mestre Deyà; la segona, el conjunt de les realitzacions educatives dins l'escola, i la tercera, la profunda relació i complicitat que es desenvolupà entre l'escola i el poble de Consell. De tot això, en el llibre se'n troben nombrosos i detallats testimonis.

Miquel Deyà és fill i protagonista, al mateix temps, d'una època única, irrepetible i també plena de contradiccions en l'àmbit educatiu, històric i sociopolític a casa nostra. El paper polític d'Alexandre Rosselló, el paper innovador de Miquel Porcel, mestre de mestres i pedagog per excel·lència entre els segles XIX i XX, i el paper dinamitzador i organitzador de l'inspector Joan Capó configuren quasi mig segle de canvis profunds en el sistema educatiu i en la societat de Mallorca. En l'àmbit institucional, cal esmentar les escoles de magisteri, amb un professorat excepcional durant el primer terç del segle XX, i el Museu Pedagògic, veritable nucli de formació permanent del magisteri i possibilitador de nombrosíssimes experiències educatives. Són els anys d'una intensa institucionalització educativa quantitativament i qualitativament (creació de noves unitats, construcció de moltíssims edificis escolars, institucionalització de la professió docent, introducció de noves metodologies, consolidació d'una incipient valoració social de l'educació, etc.). La progressiva ideologització de l'educació i el trencament polític i social de l'any 1936, amb totes les seves conseqüències, marquen de manera profunda i tràgica la vida escolar i tot el seu entorn. Sense tenir en compte aquest context, resulta impossible comprendre i interpretar correctament la biografia i el curriculum professional de Miquel Deyà. Més encara, el Miquel Deyà que hem conegut i tal com l'hem conegut no hauria estat possible.

Per la meua part, he de dir que la meua relació amb el mestre Deyà era ja molt antiga. Des de fa molts d'anys he estat un admirador de la seva obra educativa, marcada per una gran vocació, curiositat intel·lectual, exigència pedagògica, incommen-

surable capacitat de feina i una certa caparrudesa en la consecució dels objectius proposats.

L'havia visitat diverses vegades a ca seva i hi havia mantingut llargues converses. A més coneixia la seva tasca educadora en diversos indrets. Per això, a l'hora de triar alguns educadors i professionals de les Ciències de l'Educació perquè les converses amb ells integrassin el meu llibre *Escola i Societat*. L'ensenyament a les illes al segle XX (1978), Miquel Deyà fou un dels mestres escollits. Em contestà llargament per escrit les qüestions plantejades i en el text que m'entregà hi ha referències ben explícites i detallades a l'escola de Consell i a la revista *Consell*, que s'hi publicà segons tècniques freinetistes. Com a homenatge al mestre, reproduiré un fragment de la seva resposta a la pregunta «Com recorda la seva tasca a Consell?»:

«Amb veritable complaença. La unitària de Consell fou la primera escola oficial que vaig tenir; era aquell un poblet deliciós del centre de l'illa. L'escola ocupava tota la sala d'un primer pis d'una casa particular. Una bancalada molt variada de l'any de la picor, un armari de caoba i una estanteria mal forjada; la taula del mestre semblava d'una cuina, i molt poc material. Fins a 112 nins s'acaramullaven dins aquella sala, però lo més original i únic en el món, crec, era una màquina peladora d'ametlles que funcionava tantes vegades com volia l'amo: no hi hagué ningú que m'ajudàs a fer-la parar mentre hi havia classe, ni el batle ni l'inspector! Li dèiem "la ràdio".

»Però Déu repartia les coses i, si bé havíem d'aguantar la ràdio, tenia uns nins meravellosos, intel·ligents, feiners, servicials. Es pot dir que a Consell vaig seguir, més o manco, les orientacions del Liceo Ripoll, però amb la diferència que tota la responsabilitat era meua i tenia més llibertat per introduir-hi modificacions. Els llibres d'ensenyament de la llengua d'en Galí passaren a primer lloc. Això fou l'any 1931.

»Estant a Consell vaig conèixer en Ramon Morey, mestre de Binissalem, poble a menys de tres quilòmetres, i això em permetia visitar-lo anant-hi a peu, quan el dia s'allargava i el temps era bo. Aquesta coneixença influí molt sobre el meu treball; en primer lloc, perquè en Morey era un gran mestre i, en segon, perquè em posà en comunicació amb els seus bons amics catalans, que en aquell temps acaparaven la millor pedagogia.

»Durant l'estada a Consell publicàrem el primer periòdic escolar imprès a les Balears. Usàvem el material Freinet adquirit per subscripció popular. Aquest material es venia a una Cooperativa Freinet que, si no m'equivoc, estava en un poble de Llei-

da. Es deia Consell. Fèiem els gravats a l'escola mateixa, en linòleum, i arribàvem a imprimir dibuixos a cinc colors. Al començament no teníem gubies per gravar el linòleum i ens valíem de ganyets; però quan el meu primer viatge a París, en vaig poder adquirir a la casa Nathan una col·lecció, i a Brussel·les, un manual per ensenyar a gravar. Publicàrem 34 números; hi havia escrits en mallorquí i en castellà. I sense mentir he de confessar que tingué molt d'èxit, al poble i a l'illa. I perquè no hi faltàs res, quan es constituí la Comissió Depuradora —ja en parlarem—, hi hagué unes bones persones que presentaren l'inofensiu Consell com a prova del meu "separatismo".»

Aquestes senzilles referències a l'estada del mestre Deyà a Consell són desenvolupades amb detall en el llibre *Freinet a Mallorca*. Miquel Deyà Palerm i l'escola de Consell (1930-1940). L'autor, Miquel Jaume Campaner, professor de Filosofia en un institut d'educació secundària i destacat dinamitzador i divulgador dels estudis filosòfics a Mallorca, ja havia fet investigacions sobre alguns aspectes de l'ingent tasca de Miquel Deyà, per exemple, sobre les colònies escolars i sobre la seva relació amb el mestre de Binissalem Ramon Morey. A més d'inquiet investigador, Miquel Jaume és gendre de Miquel Deyà, fet que li ha permès, a més d'escoltar en repetides ocasions valuosíssimes informacions, disposar de l'arxiu personal i familiar de Miquel Deyà i posar-lo, per tant, en una situació privilegiada per a la recerca biogràfica i professional de l'admirat mestre.

El resultat d'una part d'aquesta recerca és aquest llibre de 197 pàgines, pulcrament imprès per l'editor Lleonard Muntaner, amb el patrocini de l'Ajuntament de Consell i el Consell Insular de Mallorca, que conté 35 fotografies, interessantíssimes com a document històric i com a recurs per familiaritzar-nos amb els seus protagonistes.

El llibre està estructurat en una introducció, vuit capítols, una selecció d'escrits i conferències de Miquel Deyà i un índex onomàstic. Els capítols són:

La formació del mestre

El Liceo Ripoll (1927-1930)

L'escola de Consell (1930-1936)

Maneres d'ensenyar i d'aprendre

La revista *Consell* (1934-1940)

El foment del català

La depuració (1936-1940)

El mestre fora de l'escola

Després de manifestar el meu interès per tots i cada un d'aquests capítols, ja que a cada un s'hi troben elements molt interessants per al coneixement del mestre Deyà, la seva obra i el context històric i educatiu en què es desenvolupà, permeteu-me que destaquï la importància dels capítols 3, 4, 5 i 6. És veritat que en els dos primers, «La formació del mestre» i «El Liceo Ripoll» hi podem trobar les arrels, la formació i les primeres experiències professionals de Miquel Deyà.

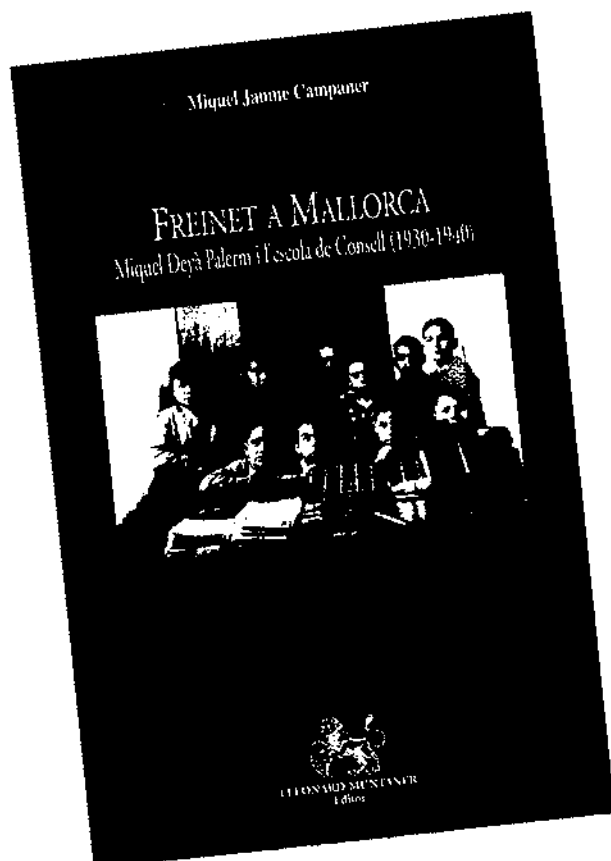
Però en el 3, «L'escola de Consell (1930-1940)», s'hi dibuixa la primera il·lusió del nou mestre, just aprovades les oposicions i aconseguida la seva primera destinació. Constitueix un capítol emotiu (tot el llibre traspuja emocions i no únicament dades fredes, però aquest capítol ho fa d'una forma especial), en què es descobreixen les potencialitats d'un mestre i l'entrega als infants i al poble.

El 4, «Maneres d'ensenyar i d'aprendre», analitza amb tot detall la vida interna de l'escola, els eixos metodològics de la tasca docent i educadora de Miquel Deyà a la seva primera escola: com ensenyava i treballava la llengua, el dibuix, els treballs manuals, la geografia, les ciències naturals, la història, les matemàtiques, l'educació cívica i moral, la música i les activitats extraescolars. Una panoràmica molt útil, mutatis mutandis, per als mestres actuals.

El 5, «La revista Consell (1934-1940)», presenta l'itinerari i la realització de l'obra que més ha donat a conèixer Miquel Deyà i l'escola de Consell dins tot el món: la pràctica freinetista mitjançant la impremta escolar i la producció d'una revista escolar amb el nom del poble. Freinet havia estat un mestre francès que havia elaborat un conjunt de tècniques escolars renovadores entre les quals hi havia la impremta escolar, que pretenien canviar l'estil passiu i rutinari de la tasca escolar en una experiència de participació, d'activisme i de descoberta per part dels alumnes. Miquel Deyà emprava algunes d'aquestes tècniques, però les completava amb moltes altres estratègies, segons es pot veure en el capítol 4.

El capítol 6, «El foment del català», situa Deyà en un lloc d'avantguarda en el context educatiu mallorquí i descriu la seva implicació agosarada en aquest camp, expressió de la seva convicció i del seu compromís amb la nostra llengua, la qual cosa li costà greus disgusts anys més tard.

El capítol 7, «La depuració (1936-1940)», conté el particular calvari de Miquel Deyà, que el dugué a ésser jutjat per la Comisión Depuradora del Magisteri, a partir d'unes acusacions de «separatismo». Sortosament el final fou feliç ja que fou confirmat

com a mestre, no com molts d'altres companys mestres, professors i inspectors que foren separats temporalment o definitivament de la professió, o desterrats a la Península, fins i tot en alguns casos els costà la presó o la vida. En qualsevol cas, per a tots vingué una llarga època de manca de llibertat, de vil dominació, de prostració intel·lectual, política i educativa, que marcà uns decennis massa llargs plens d'una intensa ombra per a tot el món de l'educació, i per al país en general. Mai cap mestre no fou el mateix, i Miquel Deyà, entre tots ells, mai més no pogué desenvolupar tot el seu potencial personal ni professional de la mateixa forma (resta per fer, encara, l'estudi dels seus anys a l'escola de Son Espanyolet, de Palma).

El capítol 8, «El mestre fora de l'escola», estudia el mestre Deyà en les seves relacions amb el poble de Consell, en les seves activitats de caire religiós i social i en la seva dimensió política. Tot plegat, a través de la seva rica i complexa personalitat, aconseguia que Deyà estigués a prop dels sectors conservadors al mateix temps que promovia entusiàsticament agrupacions obreres catòliques i no amagava les seves simpaties vers el regionalisme nacionalista.

La relació d'escrits i conferències de Miquel Deyà (p. 185-189) ens apropa al coneixement de la seva

capacitat de treball, a la seva curiositat intel·lectual fora mida, a la seva variada gamma d'interessos, a la seva exigència professional i a la seva llarga trajectòria (el primer escrit és de l'any 1920 i el darrer és del 1990).

Finalment, només l'índex onomàstic (més de quatre-cents vint entrades) constitueix una nova font informativa i per a la recerca.

Tot això fa que aquest llibre resulti de lectura absolutament recomanable tant des del punt de vista de recerca educativa com d'aproximació biogràfica a Miquel Deyà i de conservació per al futur d'una part molt important de l'imaginari col·lectiu de Consell i de la galeria de personatges que han construït, des d'una perspectiva o l'altra, la Mallorca contemporània.

L'autor, Miquel Jaume Campaner, ha fet un notable servei a la recerca historicoeducativa; ha explotat

molt encertadament les fonts —excepcionals fonts— que tenia al seu abast, ha emprat correctament la bibliografia i les informacions orals i ha preparat futurs treballs per a altres investigadors.

Tothom és convidat a la lectura d'aquest llibre, Freinet a Mallorca, Miquel Deyà Palerm i l'escola de Consell (1930-1940); lectura que ha d'esser feta sense presses, amb implicació, cercant respostes a preguntes, lectura compromesa amb l'educació, amb la història, amb la cultura, amb els valors humans i amb el futur del nostre poble: tant de bo que sempre sapiguem treure les lliçons del passat com Miquel Deyà les sabia treure de qualsevol situació i en qualsevol moment. Una d'aquestes lliçons podria esser la necessària i sempre profitosa relectura del nostre passat des del present i la, sempre justificada i mai assolida del tot, revalorització del fet educatiu dins el fil històric i social. ♦

IV Festival Internacional de Teatre de Teresetes

TALLER DE FORMACIÓ

Ombres electrostàtiques. Vidres de color.

A càrrec d'en Tadeusz Wierbicki

Duració: 20 hores

Dies 7, 8, 9 i 10 de maig, de 18 a 22 hores

Dissabte 11 de maig, de 10 a 14 hores

PROGRAMA

1. La llum com energia de les projeccions. L'efecte dins un espai il·lusori.
2. Principis de funcionament de l'energia electrostàtica dins l'espectacle de les formes i les ombres.
3. Pràctiques amb formes electrostàtiques.
4. Collage electrostàtic inventant petites històries, creant les formes de les ombres. Composició d'imatges directament sobre la pantalla.
5. Abstraccions dinàmiques.

6. Ullada cap enrere dins el teatre tradicional d'ombres.
7. Ombres biològiques de vidres de colors.
8. Treballar per obtenir formes d'ombres comprimint-les, però tendint a expandir-les. Tractant de canviar la imatge dinàmica.
9. Treballar per combinar les formes ja citades amb els filtres naturals; flors, herba, gespa...
10. Presentació dels treballs creats pels alumnes durant la setmana.
11. Debats amb els participants del curs i convidats

Inscripcions i matrícula fins dia 30 d'abril de 2002

Serveis administratius de l'edifici Sa Riera (de dilluns a divendres de les 10 a les 14 h.)

Tel. 971 17 30 14 / 17 24 00 / 17 24 10 / 17 24 13 - Telefax 971 17 24 35

Universitat de les
Illes Balears
Institut de Ciències
de l'Educació